

Hoofdstuk 15. Het Bijbelboek Spreuken, en zijn structuur.

Algemene structuur van het Bijbelboek. Voor de helderheid van de gedachten is het van belang dat wij definiëren wat “structuur” betekent omdat er verschillende definities zijn. Ook voor de exegese van het Bijbelboek Spreuken is dit van grote importantie. Het begrip structuur betekent in verband van Spreuken de manier waarop dit Bijbelboek is opgebouwd of samengesteld en het verband tussen de delen daarvan. Hieronder tekenen we de algemene contouren ervan overeenkomstig de opbouw van zijn uitgebreide rubrieken naar aanleiding van de opschriften waarbij we het auteurschap van Spreuken voor dit moment overslaan aangezien dit vraagstuk in een volgend hoofdstuk aan de orde komt.

Vanzelfsprekend is ook een andere structuur van dit Bijbelboek mogelijk al moeten we het belangrijkste verschil tussen de hoofdstukken 1-9 (uitgebreide verhandeling) en 10-31 (korte, kernachtige spreuken) in het oog houden. De algemene indeling naar aanleiding van de diverse opschriften berust op het verschil tussen uitgebreide verhandelingen en aparte spreuken.

Ik voor mij zie overigens een andere opbouw. Ik verdeel het Bijbelboek in twee delen. Het eerste deel van Spreuken bevat de hoofdstukken 10-22 met de hoofdstukken 1-9 als inleiding en de hoofdstukken 22:17-24:22 als slot. Het tweede deel van Spreuken omvat de hoofdstukken 25-29 met hoofdstuk 24:23-34 als inleiding en met de hoofdstukken 30-31 als aanhangsel en slot. Op deze manier houd ik de eenheid van dit Bijbelboek overeind alsmede Salomo als auteur. Maar voor dit hoofdstuk kunnen we de algemene compositie hanteren.

De algemene indeling op basis van de diverse opschriften is de volgende:

I.	Spreuken 1:1	Opschrift.
II.	Spreuken 1:2-7	Voorwoord (het doel verklarend).
III.	Spreuken 1:8-9:18	Uitgebreide verhandelingen aangaande de Wijsheid.
IV.	Spreuken 10:1-22:16; 25:1-29:27	Spreuken van Salomo.
V.	Spreuken 22:17-24:34	Gezegden van wijzen.
VI.	Spreuken 30	Gezegden van Agur.
VII.	Spreuken 31:1-9	Gezegden van koning Lemuël.
VIII.	Spreuken 31:10-31	Lof op de deugdzame huisvrouw.

Structuur van Spreuken 1-9. Dit gedeelte van het Spreukenboek is samengesteld uit verhandelingen of gesprekken van een vader met zijn zoon en van Vrouwe Wijsheid met jongeren in het algemeen samen met zogenaamde gelegenheidsspreuken. Op grond van analyse komen we tot de onderstaande structuur:

A.	Spreuken 1:1-7	Het doel van het Bijbelboek.
B.	Spreuken 1:8-19	Vermijdt slechte vrienden.
C.	Spreuken 1:20-33	De Wijsheid spreekt.
D.	Spreuken 2:1-22	De weldaden op de weg der Wijsheid.
E.	Spreuken 3:1-12	Vertrouw op de HEERE.
F.	Spreuken 3:13-20	Prijs de HEERE.
G.	Spreuken 3:21-35	De waarde der Wijsheid.
H.	Spreuken 4:1-9	Omhels Wijsheid.
I.	Spreuken 4:10-19	Blijf op de rechte weg.
J.	Spreuken 4:20-27	Bewaak uw hart.
K.	Spreuken 5:1-23	Wees oprecht met uw eigen vrouw, vermijdt lichte vrouwen.
L.	Spreuken 6:1-19	Vermaningen der wijsheid ten aanzien van het aangaan van leningen; luiheid; leugen; en andere onderwerpen.
M.	Spreuken 6:20-35	Het gevaar van overspel.
N.	Spreuken 7:1-27	Nogmaals: vermijdt lichte vrouwen.
O.	Spreuken 8:1-11	De Wijsheid prijst Zichzelf aan.
P.	Spreuken 8:12-36	Nogmaals: de Wijsheid spreekt.
Q.	Spreuken 9:1-6	De Wijsheid geeft een feest.
R.	Spreuken 9:7-12	Ware Wijsheid.
S.	Spreuken 9:13-18	Ee dwaze uitnodiging.

Structuur van Spreuken 10-31. Oppervlakkige lezers van deze hoofdstukken hebben de indruk dat zij tamelijk oppervlakkig tot stand zijn gebracht. Hoewel er

groepen spreuken met hetzelfde thema bijeen gebracht zijn zoals Spreuken 15:33-16:9, spreuken over de HEERE, en Spreuken 16:10-15, spreuken over het koningschap, vinden we er geen spreuken gerangschikt naar één onderwerp apart. Allerlei spreuken over allerlei onderwerpen schijnen ongeorganiseerd door elkaar heen te staan zonder logisch verband. Elke spreuk staat op zichzelf. Zodoende is een structuur zoals over Spreuken 1-9 niet te benoemen. Een voorbeeld: spreuken over boosheid en woede staan niet bij elkaar maar zijn door heel het Bijbelboek te vinden in Spreuken 6:19; 16:14; 19:11-12, 19; 21:19; 25:23; 27:3-4; 29:8, 22.

Recent wetenschappelijk onderzoek aangaande Spreuken 10-31 heeft echter de vraag opgeworpen of er in deze hoofdstukken toch niet een bepaalde ordening is aan te geven die tot nog toe onontdekt is gebleven. Een aantal geleerden hebben geargumenteed dat er in Spreuken 10-31 een opzettelijke maar nauwelijks merkbare structuur te vinden zou zijn. Men denkt dan aan een structuur op basis van fonologische, semantische, syntactische en thematische herhaling hetgeen moeilijk uit vertalingen is te construeren maar alleen vanuit het Hebreeuws is te begrijpen. De moeilijkheid hierbij is echter dat de ene geleerde deze kant uit denkt en de andere de andere kant zodat er net zo veel meningen over dit onderwerp zijn als er Oudtestamentische geleerden zijn. We staan wat dit onderwerp betreft op vaste grond wanneer wij herhalen dat een structuur over Spreuken 10-31 niet te benoemen is.

Opmerkingen. Ik maak de volgende opmerkingen bij dit hoofdstuk voordat ik het afrond. Mijn eerste opmerking geldt het feit dat de hoofdstukken 1-9 en 30-31 waarbij ik mijn gedachte over de opbouw van dit Bijbelboek herhaal worden omsloten door korte spreuken in de hoofdstukken 10-29 zodat er op die wijze sprake is van een inclusio.

Mijn tweede opmerking behelst het feit dat in Spreuken 1-9 een serie van tien vermaningen voorkomen waarin een “vader” zijn “zoon” vermaant om de weg der Wijsheid in de praktijk van het dagelijkse leven te volgen; hoe men deze “vader” en deze “zoon” ook opvat. Deze serie van tien vermaningen is te vinden in Spreuken 1:8-19; 2:1-22; 3:1-12, 21-35; 4:1-9, 10-19, 20-27; 5:1-23; 6:1-19; 6:20-35; en 7:1-27. Alle tien worden ingeleid door de uitdrukking “mijn zoon”.

Mijn derde opmerking gaat over de uiterst opvallende uitdrukking “vreeze des HEEREN” die aan het begin van Spreuken in hoofdstuk 1:7 voorkomt en aan het einde in hoofdstuk 31:30 weer terugkomt; wat ook een inclusio betekenen zou. Daarbij valt de regelmatig terugkerende waarschuwing tegen de vreemde vrouw zoals onder andere in Spreuken 6:23-7:27 op, terwijl Salomo de deugdzame huisvrouw (Spreuken 31:10-31) schildert als een aanbeveling voor de juiste levenspartner voor een jonge man.

Mijn vierde opmerking gaat over het methodisch onderwijs in het Bijbelboek Spreuken waarbij ik verwijs naar wat ik eerder gesteld heb in hoofdstuk 13. Wat de stijlfiguren in dit Bijbelboek betreft verwijs ik naar hoofdstuk 10a.

Mijn vijfde en laatste opmerking ten aanzien van dit onderwerp gaat over de Tien Geboden in Spreuken naar aanleiding van een serie avondoverdenkingen van 4 Augustus tot 9 Oktober 1969 uitgezonden via de NCRV. Deze serie is in boekvorm verschenen onder de titel: “De Tien Geboden in Spreuken” (zie de boekenlijst) door diverse auteurs waarbij een opmerking van Prof. Beek bij mij is blijven haken: “wanneer een theologie van het Oude Testament met deze spreuken geen raad weet, ligt dat niet aan de spreuken, maar aan de theologie”. Het gaat mij niet zozeer om een bespreking van dit boek maar meer om te laten zien hoe belangrijk Spreuken is met het oog op het dagelijks leven.

Vanuit Spreuken 15:33 wordt in dit boek “de vreeze des HEEREN” belicht. Vanuit Spreuken 21:2 en 3:5-6 gaat het over het Eerste Gebod. Het Tweede Gebod komt ter sprake vanuit Spreuken 26:12 en 3:7. Spreuken 18:10-11 en 30:7-9 worden besproken in het licht van het Derde Gebod. Spreuken 28:9 en 17:16 behandelen het Vierde Gebod. Het Vijfde Gebod komt ter sprake vanuit Spreuken 1:8-9 en 29:4. Spreuken 1:19 en 25:28 worden besproken in het licht van het Zesde Gebod. Het Zevende Gebod komt ter sprake vanuit Spreuken 6:23 en 6:30-35. Vanuit Spreuken 20:17, 16:8 en 22:1 wordt het Achtste Gebod belicht. Vanuit Spreuken 15:23 gaat het over het Negende Gebod. En het Tiende Gebod komt ten slotte ter sprake vanuit Spreuken 27:20 en 14:30.